

Recenzja

rozprawy doktorskiej mgr inż. Katarzyny Rędzińskiej arch. kraj.
pt. „Kontekst krajobrazowy w kompozycji urbanistycznej Wilanowa Zachodniego”

Szybkie tempo urbanizacji i związany z nią rozwój budownictwa, przemysłu, komunikacji prowadzi do degradacji krajobrazu, do chaosu przestrzennego. Od kilkudziesięciu lat ten proces jest wyraźnie widoczny w Polsce, a w ostatnich latach coraz bardziej dostrzegany przez specjalistów różnych branż działających na rzecz krajobrazu, zarówno teoretyków, jak i praktyków, a także polityków czy społeczności lokalne. Dotyczy to nie tylko uszczuplenia zasobów krajobrazowych - przyrodniczych czy kulturowych, lecz również konieczność odtwarzania utraconych i tworzenia nowych krajobrazów. Ten problem rodzi potrzebę wspólnego wypracowania właściwej rangi planowania przestrzennego, które jest ważnym narzędziem w ochronie różnorodnych wartości krajobrazowych. Tym bardziej, że na przestrzeni wielu lat, w światowej i polskiej literaturze dotyczącej tematu, pojawia się wiele definicji krajobrazu, możliwości jego identyfikacji - w ujęciu geograficznym, przyrodniczym, estetycznym, społeczno-kulturowym. Na potrzeby planowania przestrzennego i projektowania urbanistycznego stosowane są różnorodne metody badań krajobrazowych. Dodatkowe zamieszanie wokół tego problemu pogłębia również nieprecyzyjne definiowanie krajobrazu w krajowym ustawodawstwie, które powinno być zgodne z ustaleniami ratyfikowanej przez Polskę w 2004 roku Europejskiej Konwencji Krajobrazowej. Przedstawione wyniki badań stanowią więc ważny krok w kierunku uwzględniania kontekstu krajobrazu w kompozycji urbanistycznej.

W Polsce tematyką i działaniami na rzecz krajobrazu, jego ochrony, zasad kształtowania, planowania zajmuje się m.in. zespół pod kierunkiem Pani Profesor dr hab. Barbary Szulczewskiej w Katedrze Architektury Krajobrazu SGGW. Zaproponowana przez Panią mgr inż. Katarzynę Rędzińską definicja krajobrazu bazuje na formule wypracowanej przez Pana dr inż. Przemysława Wolskiego, która odnosi się do interpretacji hermeneutycznej krajobrazu, a więc uwzględnia współczesne jego rozumienie (uwzględnia trzy warstwy krajobrazu ściśle powiązane z konkretnymi wyznacznikami tożsamości krajobrazu).

Rozprawa doktorska Pani mgr Katarzyny Rędzińskiej jest oryginalną pracą naukową prezentującą rezultaty wnikliwie przeprowadzonych badań. Jest starannie przygotowanym wydrukiem komputerowym liczącym 267 stron, który zawiera 84 rysunki (opracowanie

własne), 7 tabel, 14 autorskich, barwnych fotografii. Dodatkowo wzbogacona jest Aneks – rozdziałem zawierającym 6 załączników (forma graficzna i opisowa prezentująca 12 rysunków, 1 wykres i 2 tabele).

Analizując kolejne rozdziały dysertacji stwierdzam, że Autorka wykazała gruntowne opanowanie warsztatu badawczego oraz zaprezentowała dogłębną znajomość literatury przedmiotu i zapisów prawnych. W pracy cytowane są 224 pozycje polskiej i obcojęzycznej bibliografii, które dotyczą omawianego w rozprawie problemu oraz badanego terenu. Autorka powołuje się na 28 aktów prawnych (lata 1961-2015), źródła kartograficzne, ikonograficzne (archiwalne i współczesne).

Rozprawa składa się z dziesięciu głównych rozdziałów i poprzedzona jest krótkim, klarownym streszczeniem (w języku polskim i angielskim). Układ formalny pracy nie budzi zastrzeżeń.

Rozdział „Wprowadzenie i uzasadnienie podjęcia tematu” został jasno przedstawiony i wyczerpująco uzasadniony. Autorka zwięźle wskazała na potrzebę podjęcia badań dotyczących kontekstu krajobrazowego w zagospodarowaniu przestrzennym. Podała, jak na przestrzeni lat ewaluowało określenie krajobraz, jak było i jest obecnie definiowane przez naukowców różnych dziedzin. Doktorantka podkreśliła rangę dawnych terenów rezydencji królewskiej w Wilanowie przywołując tematykę spotkań, projektów realizowanych przez Muzeum Pałacu w Wilanowie. Przytoczyła przykład zabudowy pól Wilanowa Zachodniego, który w pracy stał się poligonem badawczym i pozwolił na dokonanie weryfikacji wybranych przez Autorkę dla tego studium przypadku, założeń badawczych.

Rozdział „Cel i metoda badań” liczący 11 stron precyzyjnie określa tezy badań, przedmiot i założenia badawcze kolejnych etapów eksperymentu: opracowanie oraz przetestowanie metody zintegrowanego kontekstu krajobrazowego na potrzeby komponowania urbanistycznego i uzasadnienie zastosowania tej metody w projektowaniu urbanistycznym. W tej części pracy Autorka, w oparciu o wyniki badań zamieszczonych w literaturze światowej i polskiej (11 publikacji obcych i 7 polskich) wyjaśniła istotę hermeneutyki w projektowaniu krajobrazu, jak również pojęcie tożsamości krajobrazu. Założenia badawcze ocenianej dysertacji były bardzo ambitne i wymagające od Pani Magister bardzo dużego nakładu pracy, sumienności, cierpliwości i wiedzy. Metodykę postępowania badawczego dokładnie opisano i zaprezentowano graficznie na rycinie 3.

W następnym, 24 stronicowym rozdziale „Krajobraz w kompozycji urbanistycznej – podstawy metodyczne i prawne” Autorka przytoczyła 46 tekstów źródłowych oraz powołała się na 21 ustaw i uchwał, m.in. Rady Miasta Stołecznego Warszawy i Rady Gminy Warszawa

Wilanów z lat 1961-2015. Rozdział ten opracowano starannie, a zakres cytowanych prac, komentarz omawiający poglądy, koncepcje różnych badaczy dobrze wprowadzają czytelnika w stan zagadnienia i po raz kolejny utwierdzają w przekonaniu o celowości podjętych badań. W podrozdziałach tej części omówiono metody ilustrujące różnorodność podejść do badań krajobrazu, przy podziale na poszczególne jego warstwy (przyrodniczą, kulturową, percepcyjno-poznawczą), została również zaprezentowana aktualna sytuacja prawna w polskim ustawodawstwie uwzględniająca kontekst krajobrazowy. Rozdział zawiera podsumowanie, w którym Autorka podkreśliła istotę wariantu progowego, który zdaniem Doktorantki powinien być traktowany jako wspólna płaszczyzna dla trzech warstw krajobrazu. Wynikiem przeprowadzonych rozważań jest opracowana i przedstawiona przez Panią mgr inż. Katarzynę Rędzińską w rozdziale następnym, metoda krajobrazowej analizy progowej (mKAP). Założenia, tok postępowania proponowanej metody opracowano i zaprezentowano czytelnie, w oparciu o współczesne zasady świadomego i kompleksowego odczytywania krajobrazu.

W obszernym, 138 stronicowym rozdziale „Zastosowanie mKAP – studium przypadku Wilanowa Zachodniego” Autorka dysertacji zgodnie z przyjętymi założeniami badawczymi, przetestowała opracowaną metodę mKAP na unikalnym przyrodniczo i kulturowo terenie Wilanowa Zachodniego. Badaniem objęto zarówno dokumentację archiwalną (źródła kartograficzne, ikonograficzne, opisowe), współczesne opracowania naukowe, planistyczne, zdjęcia lotnicze, ortofotomapy, jak i przepisy prawa miejscowego. Badania dotyczyły dwóch przedziałów czasowych: okres przed realizacją inwestycji „Miasteczko Wilanów” (lata przed 1995r) i stan aktualny (rok 2015). Bogata i różnorodna dokumentacja pozwoliła Autorce na przeprowadzenie dokładnych analiz Wilanowa w ujęciu retrospektywnym dla poszczególnych warstw krajobrazu (przyrodniczej, kulturowej i percepcyjno-poznawczej), pozwoliła na weryfikację krajobrazu tego obszaru na poziomie opracowań i badań planistycznych, jak również na szczegółową ocenę aktualnego stanu krajobrazu inwestycji „Miasteczko Wilanów” - określenie jego funkcjonowania i funkcji. Wykonano również badania terenowe i społeczne - komputerowe badania ankietowe przeprowadzone wśród mieszkańców Miasteczka Wilanów w 2012 roku za pośrednictwem Internetu. Ważnym uzupełnieniem przeprowadzonych analiz były ryciny – 77 czytelnych rysunków przygotowanych przez Autorkę z dużą starannością i dbałością o szczegóły. Każdy podrozdział kończył trafny komentarz precyzyjnie podsumowujący przeprowadzone badania, co wpływało na dobrą percepcję całego studium przypadku. Trzeba przyznać, że zakres wykonanych analiz dotyczących badanego terenu był obszerny, zarówno ze względu na

złożoność postępowania badawczego, jak i wielowarstwowość zastosowanej metody. Syntetyczne przedstawienie rezultatów tak rozległych badań nie było łatwe. Autorka z tego zadania wywiązała się dobrze.

„Podsumowanie i dyskusja” (5 stron) stanowi konfrontację uzyskanych przez Panią mgr rezultatów z danymi literaturowymi. Przeprowadzona dyskusja dowodzi, że skonstruowana przez Autorkę metoda pozwala na wielowymiarową interpretację krajobrazu (wszystkie jej warstwy powinny tworzyć spójną całość, co pozwala na określenie zmian krajobrazu, jego degradacji, zachowanie ważnych przyrodniczo, kulturowo wyznaczników tożsamości krajobrazu, na ocenę jakości krajobrazu), wyznaczenie progów krajobrazowych, które dają możliwość ochrony krajobrazu, jak i możliwość podejmowania wszelkich działań w ramach gospodarki przestrzennej. Przedstawiony cel został osiągnięty. Jedna uwaga, która nasuwa się po przeczytaniu tytułu, jak również po zapoznaniu się z treścią rozdziału, a także wynika z obowiązującej kolejności rozdziałów w pracy naukowej – tytuł powinien brzmieć „Dyskusja i podsumowanie”.

Merytoryczna część rozprawy kończy się rozdziałem „Wnioski”, zawierającym osiem podstawowych, jasno sformułowanych punktów, które podsumowują istotę badań i jednoznacznie określają podstawy opracowanej metody - zasady kształtowania krajobrazu gwarantujące kompleksowe i zintegrowane uwzględnianie kontekstu krajobrazowego, zarówno w planowaniu przestrzennym, jak i w kompozycji urbanistycznej.

Pragnę dodać, że praca doktorska Pani mgr inż. arch. kraj. Katarzyny Rędzińskiej jest bardzo dobrze opracowana pod względem edytorskim. Jak każde opracowanie nie jest wolna od drobnych uchybień natury technicznej i redakcyjnej, które nie zmieniają mojej pozytywnej oceny całości dysertacji, ale mogą być uwzględnione przy jej przygotowaniu do druku.

I tak, np. w rozdz. 2.3. „Metodyka postępowania badawczego” zabrakło terminu i zakresu wykonywanych badań terenowych; w tym samym rozdziale pojawia się niewłaściwe powołanie na rys. 1, a nie na rys. 3 (str. 23); w wielu miejscach pracy Autorka podaje termin lata 70-te, 80-te czy 90-te zapominając o uszczegółowieniu wieku (str. 88, 89, 121, 153, 156, 157); brak powołania się w tekście na wykres 1 umieszczony w załączniku 1 (str.225) czy na rysunki 29, 30, 48 (str. 102-114), na rysunek 74 (str. 162); pojawia się niepełny opis oznaczeń lub brak numeracji oznaczeń zamieszczonych w legendzie przy rysunkach 33, 34 (str. 107,108), rys. 51 (str.121), rys. 77, 78, 79, 80 (str. 176-179); w rozdziale 9 *Wykaz źródeł* nie znalazłam publikacji przytoczonych na str. 57 – Polakiewicz 1994, na str. 98 - Zielonko 1947; należy również sprawdzić pozycję na str. 24 - Chmielewski 2012 z tą na str. 207 - Chmielewski T.J. 2013.

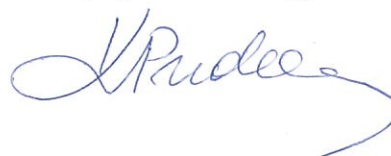
W podsumowaniu stwierdzam, że praca Pani mgr inż. Katarzyny Rędzińskiej prezentuje wysoki poziom merytoryczny i w moim przekonaniu spełnia wymogi ustawowe stawiane rozprawom doktorskim. Jest dojrzałym opracowaniem, prawidłowo zaprojektowanym, konsekwentnie rozwijanym i rzetelnie wykonanym. Recenzowaną dysertację cechują nie tylko walory poznawcze ale także praktyczne, co przekłada się na dążenie Autorki do opracowania takiej metody oceny kontekstu krajobrazowego w kompozycji urbanistycznej, która może stanowić jedną z podstaw dla ustalenia wymaganego zakresu i treści projektu planu miejscowego, jak również dla skonstruowania nowych instrumentów planistycznych (opracowania krajobrazowego i prognozy skutków oddziaływania planu na krajobraz). Należy również zwrócić uwagę na innowacyjność pracy, na nowatorskie ujęcie sposobu oceny i zrozumienia krajobrazu. Te elementy będą niewątpliwie wdrożone i pozwolą na klarowne określenie dla każdego opracowywanego obszaru jego kluczowych cech, elementów dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego, eksponujących integralność i tożsamość danego miejsca.

Zakres przeprowadzonych badań był tak szeroki, że pracę mogła wykonać tylko osoba dobrze zorganizowana i zdyscyplinowana a jednocześnie obdarzona dużym zasobem wiedzy specjalistycznej.

U uznaniem trzeba stwierdzić, że mgr inż. Katarzyna Rędzińska wykazała się solidnością w analizach i diagnozach, wnikliwością w interpretacji wyników i formułowaniu wniosków oraz dużą umiejętnością korzystania z różnych źródeł literatury. Stawiam wniosek do Wysokiej Rady Wydziału Ogrodnictwa, Biotechnologii i Architektury Krajobrazu Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie o odpuście mgr inż. arch. kraj. Katarzyny Rędzińskiej do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

Ze względu na aktualność poruszanego problemu, szeroki zakres przeprowadzonych badań, wzorową dokumentację wyników oraz ich istotne znaczenie dla praktyki, wnoszę o wyróżnienie pracy nagrodą.

Dr hab. Krystyna Pudelska, prof. nadzw UP

Lublin, 18 sierpnia 2016 r.